

3. Посібник по реформуванню сільськогосподарських та переробних підприємств. Друге видання / за ред. П.Т. Саблука, В.Я. Мессель-Веселяка. - К.: Інститут аграрної економіки УААН, 2000.
4. Про стратегію трансформації АПК і забезпечення продовольчої безпеки України.-Наукова доповідь за ред. І.Ф.Лукинова та П.Т.Саблука // Економіка АПК. - 1999. - С. 3-37.
5. Саблук П.Т., Юрчишин В.В. Концептуальні основи розробки, практичного втілення та ефективного функціонування аграрно-продовольчої програми України / УААН, Інститут аграрної економіки.-К.: 2003. - 14с.
6. Статистичний щорічник: Закарпаття у цифрах у 2005 році. - Ужгород: Закарпатське обласне управління статистики, 2006.
7. Статистичний щорічник України за 2004 рік / Державний комітет статистики України. - К.: Консультант, 2005.- 631с.
8. Хорин А.Н., Керимов В.Э. Стратегический анализ: учебное пособие. - М.:Эксмо, 2006. - 288с.

УДК 366.32

МОЛОКОПЕРЕРОБНА ГАЛУЗЬ: СТАН, ДИНАМІКА І ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ НИНІШНІХ ПРОБЛЕМ

Гуменюк О.П.

Розглядаються питання ефективності розвитку всіх структурних ланок молокопереробної промисловості. Проведено аналіз фінансової діяльності і визначено напрямки удосконалення використання фінансових ресурсів. Розглянуто стан, динаміку і перспективи розвитку молокопереробної галузі.

Кількість бібліографічних посилань – 7, мова – українська.

Ключові слова: фінансові результати, витрати, динаміка, непродуктивні витрати, економіко-математичне моделювання.

ВСТУП

Молокопереробна промисловість України є стратегічно важливою ланкою агропромислового комплексу. Дослідження стану молочної галузі засвідчило, що вона посідає особливе місце серед провідних галузей виробництва продуктів харчування.

В умовах інтеграції в світовий ринок розвиток молокопереробної промисловості є одним із стратегічно важливих напрямків для економіки України, який сприяє забезпеченню населення важливими продуктами харчування та може бути суттєвим джерелом надходження коштів від експортних операцій.

Проведені дослідження свідчать, що останнім часом в Україні рівень виробництва та споживання молокопродуктів значно зменшився в першу чергу через їх низьку конкурентоспроможність, яка є результатом їх високої собівартості та ціни при невідповідній якості.

Молокопродуктовий підкомплекс є важливою складовою частиною продовольчого ринку, від ефективного функціонування якого залежить рівень

задоволення потреб населення важливими продуктами харчування.

Проблемам аналізу витрат та фінансових результатів присвячено досить велика кількість наукових праць відомих вітчизняних та зарубіжних вчених: А.Ф.Аксьоненка, Г.Ф. Митрофанова, Є.Ф.Мниха, П.П. Новиченка, Р. Мюллердрофа, В.П. Загородько, А.М. Герасимовича, В.О. Озерна, В.М. Лапухіна, В.Ф.Палія, П.Т.Саблука, В.К. Савчука, В.В.Сопка, В.О.Шевчука, А.Д.Шеремета. Проте, питання обліку витрат виробництва та аналізу калькулювання собівартості продукції і їх вплив на фінансові результати на підприємствах молокопереробного під комплексу потребують подальшого дослідження відповідно до нових соціально-економічних відносин і процесу реформування бухгалтерського обліку за міжнародними і національними стандартами [1,С.2].

Основні завдання, які ставляться при проведенні науково-дослідної роботи :

- вивчення стану , динаміки і перспектив розвитку молокопереробної промисловості,
- вказати причини, які перешкоджають ефективній діяльності виробника, а також показати зовнішню та внутрішню діяльність виробника на ринку збуту;

Гуменюк Олена Петрівна, викладач кафедри економічних наук Чортківського інституту підприємництва та бізнесу,(8252)55-1-76.

- удосконалення інформаційного забезпечення проведення аналізу витрат виробництва і фінансових результатів;

- вивчення структури виробництва молока продукції з метою спрямування аналізу в оперативному управлінні витратами за місцями їх виникнення та центрами відповідальності;

- вивчити організаційно-методологічні концепції обліку і аналізу в інформаційному забезпеченні прогнозування та попередження непродуктивних витрат у виробництві продукції з застосуванням економіко-математичного моделювання і комп'ютерних технологій.

1 ВИРОБНИЧІ ВИТРАТИ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Дослідження стану розвитку молочної галузі показало, що протягом останніх років виробництво продукції поступово зростає. Це дозволяє її виділити в одну із пріоритетних, розвиток якої може дати суттєвий поштовх для економічного піднесення у Тернопільській області та Україні загалом. Дослідженням встановлено, що специфіка діяльності молокопереробних підприємств (матеріаломісткий характер виробництва, територіальна розосередженість, нерівномірний сезонний характер виробництва, недостатнє технологічне оснащення) має істотний вплив на структуру витрат на виробництво продукції [2, С. 12].

При аналізі структури витрат на виробництво молокопродукції виявлено, що за період 2000-2003 рр.

найбільшу питому вагу займали матеріальні витрати, хоча в динаміці спостерігається зниження їхньої частки від 84,0% у 2000 р. до 79,68% у 2003 р. [3, С. 2].

Досліджено, що структура витрат на виробництво змінюється під впливом науково-технічного прогресу: збільшується продуктивність праці та знижується частка витрат живої праці. Якщо співвідношення між витратами уречевленої і живої праці на молокопереробних підприємствах у 2000 р. становило 9,1 раз, то у 2003 р. 6,6 раз. Через те, що процес праці на досліджуваних підприємствах більшою мірою автоматизований, а виробництво – нетрудомістке, то витрати на оплату праці займають незначну питому вагу – в середньому 7,88% (за період 2000–2003 рр. їхня частка зросла від 6,74 до 8,80%) [3, С.5].

Як показує практика роботи підприємств, найбільш узагальненим показником оцінювання рівня витрат виступає величина витрат, пов'язана з виробництвом продукції. Вона може визначатись як за окремими видами продукції, так і загалом по підприємству, як за статтями калькуляції, так і по елементах витрат. Даний показник дає лише уяву про абсолютну суму витрат, але не відображає їхньої ефективності. Для оцінювання рівня витрат було проведено розрахунки коефіцієнта витрат на 1 грн. товарної продукції, коефіцієнта витрат на 1 грн. чистого доходу та коефіцієнта відшкодування виробничих витрат (табл. 1).

Таблиця 1 Показники оцінки рівня витрат на виробництво продукції групи молокопереробних підприємств за 2004-2005рр.

Підприємства	Коефіцієнт витрат на 1 грн. товарної продукції			Коефіцієнт витрат на 1 грн. Чистого доходу			Коефіцієнт відшкодування виробничих витрат		
	2004	2005	зміни %	2004	2005	зміни %	2004	2005	зміни %
ВАТ "Бережанський маслозавод"	0,88	0,18	+34,1	1,06	1,12	+5,7	1,14	0,90	-21,1
ВАТ "Борщівський сирзавод"	0,61	0,73	+19,7	0,94	1,03	+9,6	1,63	1,37	-16,0
ЗАТ "Бучацький сирзавод"	0,99	0,88	-11,1	0,96	0,94	-2,1	1,01	1,13	+11,9
ВАТ "Вишнівецький сирзавод"	0,86	0,93	+8,1	0,94	1,12	+19,1	1,22	1,11	-9,0
ЗАТ "Молоко" (м. Кременець)	0,77	0,98	+27,3	0,93	1,19	+28,0	1,29	1,01	-21,7
ВАТ "Монастириський маслозавод"	0,91	0,98	+7,7	1,04	1,15	+10,6	1,19	1,07	-10,1

ВАТ "Теребовлянський завод сухого знежиреного молока"	0,99	2,59	+161,6	1,32	2,61	+97,7	1,01	0,39	-61,4
ЗАТ "Тернопільський молокозавод"	0,79	0,68	-13,9	0,85	0,87	+2,4	1,27	1,47	+15,7
ВАТ "Чортківський сирзавод"	0,77	0,89	+15,6	0,91	0,92	+1,1	1,29	1,12	-13,2
ВАТ "Шумський маслозавод"	0,80	0,68	-15,0	0,90	0,78	-13,3	1,25	1,48	+18,4

Проведені дослідження дають підстави стверджувати, що на сучасному етапі розвитку підприємств молочної промисловості спостерігається негативна тенденція щодо окупності виробничих витрат у період з 2004 по 2005 р. Так, за групою досліджуваних підприємств коефіцієнт витрат на 1 грн. виробленої продукції становив відповідно 0,85 і 1,04 (зростання сягнуло 22,3%), а коефіцієнт витрат на 1 грн. чистого доходу - 0,99 проти 1,15 (зростання сягнуло 16,2%). Таку ж тенденцію можна простежити і щодо показника відшкодування виробничих витрат. Зокрема, у 2004 р. було створено продукції за рахунок 1 грн. виробничих витрат на 1,22 грн., а у 2005 р. – на 1,13 грн.

2 АНАЛІЗ МОЛОЧНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Про ситуацію, що склалася на ринку молока можна відмітити, що рівень використання виробничих потужностей переробних підприємств із різних видів продукції складає від 25 до 35 відсотків. Тобто, за останні роки молочна галузь розвивається за несприятливих умов, пов'язаних із дефіцитом сировини, низькою її якістю та низькою купівельною спроможністю населення. Із 5,7 млн. тонн закупленого молока лише 300 тис. тонн (5%) надійшло вищим ґатунком, 1,3 млн. тонн (23%) – першим і біля 4 млн. тонн (70%) – другим ґатунком. Останнє - це молоко від населення. У 2005 році обсяги виробництва продукції молокопереробних підприємств зросли проти 2004 року на 15,6 % [4, С. 5]. Виробництво молока обробленого рідкого збільшилося на 24 %, сирів жирних – на 22 %, сиру свіжого неферментованого та сиру кисломолочного – на 16, морозива – на 9, молока і вершків сухих – на 7, продуктів кисломолочних – на 6, консервів молочних – на 4, масла вершкового жирністю до 85% - на 3 %. За останні п'ять років виробництво твердого сиру зросло у чотири рази (з 67-ми до 271 тисячі тонн), а значна частина (до 40 відсотків) його експортувалася до Російської Федерації. Через скорочення обсягів виробництва молока та низьку купівельну спроможність населення рівень споживання молока і молокопродуктів знизився з 373 кг у 1990 році до 228

кг – у 2005 році. Щоправда, за останні 5 років він підвищився на 30 кілограмів [4, С.1]. За 2005 рік у середньому на одну корову в сільгоспдприємствах надоєно по 2952 кг молока проти 2941 кг – у 1990 році. Це найвищий показник за всю історію України. Довідково: Найбільший приріст продуктивності отримано саме торік. Він склав майже по півтонни на кожну корову - 477 кг або плюс 19% [5, С.1]. Такого зростання не було жодного року. Середня закупівельна ціна молока проданого всіма категоріями господарств з урахуванням ПДВ за 2005 рік склала 1019 грн. за тону [5, С.2]. За оперативною інформацією з регіонів, через введення Російською Федерацією з 20 січня ц. р. тимчасових обмежень на ввіз з України продукції тваринного походження, закупівельні ціни на молоко знизились на 100 – 200 грн. за тону: від сільгоспдприємств – з 1200 – 1300 грн./т до 1000 – 1100 грн./т, населення – з 900 – 1000 грн./т до 700 – 900 грн./т. А ось в окремих областях впродовж останніх місяців (Волинська, Кіровоградська, Сумська, Полтавська, Черкаська і Київська) мінімальна закупівельна ціна однієї тонни молока коливалася у межах 600 – 700 грн./т, або знизилось в 1,5 - 2. З метою стабілізації цінової ситуації та зменшення цінових коливань на молоко, на виконання ст. 17 Закону України "Про молоко та молочні продукти" Міністерством аграрної політики України розроблено і направлено в заінтересовані міністерства і відомства для узгодження проект постанови Кабінету Міністрів України "Про затвердження рівня мінімальних закупівельних цін на молоко і молочну сировину" [6, С.201] де розрахунок мінімальних цін на молоко проведено на основі нормативної собівартості виробництва молока та забезпечення 5 – відсоткового прибутку виробнику. Проектом постанови передбачається такий рівень мінімальної закупівельної ціни: - молоко вищого ґатунку – 1250 гривень за тону; - молоко I ґатунку – 1200 гривень за тону; - молоко II ґатунку – 1000 гривень за тону. Це сприятиме стабілізації цінової ситуації на ринку молока та молочних продуктів, призупиненню скорочення поголів'я. Крім того, аналізуючи стан експорту-імпорту молокопродуктів до Російської Федерації в попередні два роки, потрібно зазначити, що експорт значно перевищував імпорт. У вартісному виразі він був вищим у 12-13

разів. Після 20 січня цього року, коли Москва ввела ембарго на ввезення з України продукції тваринного походження, ситуація різко змінилася. Так, за три місяці нинішнього року в порівнянні з відповідним періодом 2005 року експорт зменшився в чотири рази, або на 56,4 мільйона доларів США в вартісному виразі. У той же час імпорт з Росії зріс в 1,6 раз, або на 4 мільйони доларів США. І ця тенденція, на жаль, поки що зберігається. Найважливіше, що така ситуація зумовлює поширення цих негативних тенденцій на торгівлю з Російської Федерацією по всій галузі тваринництва. Так, за 3 місяці 2006 року експорт тваринницької продукції до Росії, порівняно з відповідним періодом 2005 року, впав з 95 до 22,2 млн. дол. США., а це більше ніж у 4 рази [5,С.7]. При

цьому імпорт до України тваринницької продукції з Федерації зріс із 15,7 до майже 25 млн. дол. США. За підсумками останніх трьох місяців уперше за багато років ми маємо від'ємне сальдо з Росією по торгівлі продукцією тваринництва. І це при тому, що в 2005 році український експорт по цій галузі до нашого північного сусіда переважав імпорт майже у шість разів.

Розглядаючи ситуацію, що склалася в Тернопільській області за останні роки, можна проаналізувати динаміку продажу молока сільськогосподарськими підприємствами і відмітити тенденцію зменшення обсягів продажу молока, що наглядно відображено в табл. 2.

Таблиця 2 Продаж молока та молочних продуктів (сільськогосподарськими підприємствами, тонн)

Райони	2000 р	2001р	2002 р	2003 р	2004 р	2005 р
Всього	48690	47752	36659	24812	25738	27342
Бережанський	1185	920	532	412	448	410
Борщівський	1150	1068	542	284	347	453
Бучацький	2696	2672	2121	1456	1659	1670
Гусятинський	2370	2431	2364	828	977	803
Заліщицький	1388	1102	1096	590	568	715
Збаразький	3459	3486	2148	986	717	877
Зборівський	1879	1382	1097	783	712	558
Козівський	2656	2663	1618	718	942	897
Кременецький	1403	1183	775	463	595	563
Лановецький	6581	6111	5336	5152	5484	6603
Монастириський	712	700	460	248	127	147
Підволочиський	6838	7440	6335	4991	4648	4900
Підгаєцький	117	94	27	3	11	-
Теребовлянський	5141	5451	4054	3225	3621	3755
Тернопільський	6137	6042	4142	2800	3109	3106
Чортківський	1912	1956	2065	547	837	1138
Шумський	2811	2711	1664	1012	664	494
м.Тернопіль	255	340	279	314	272	235

ВИСНОВКИ

Отже, в сьогоднішніх умовах поки що не вдалося призупинити спад у молокопереробній галузі, тому виникає необхідність подальшого досліджень напрямів розвитку і підвищення виробництва в даній галузі. Розвиток виробництва молока в особистих господарствах населення має значні недоліки у зв'язку з малою придатністю до впровадження досягнень науково-технічного прогресу. Молокопродуктовий підкомплекс є важливою складовою частиною продовольчого ринку, від ефективного функціонування якого залежить рівень задоволення потреб населення важливими продуктами харчування. Зміна умов конкуренції, потреба споживачів у якісних продуктах харчування, поява гнучких автоматизованих систем,

комп'ютеризація процесу виробництва, контроль за якістю – всі ці вимоги ставлять перед молокопереробними підприємствами питання вирішення проблеми ефективного управління витратами виробництва. Процес управління витратами підприємства має комплексний характер і передбачає вирішення питань формування витрат на виробництво та собівартості як окремих видів, так і всієї продукції, встановлення гуртових цін на кожен виріб і визначення їхньої рентабельності, виявлення і практичне використання резервів економії витрат та зниження собівартості, здійснення контролю за станом і характером зміни фактичної собівартості порівняно з плановими показниками по підприємству та у динаміці.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Паламарчук О.І. Принципи й форми інтеграції функції обліку в посилені економічної безпеки промислових підприємств // Автореферат. Дис.канд.екоп.наук: 08,06,04.-Луганськ, СУНУ, 2001.-С. 17.
2. Винтоняк В.Т. Масло и сыр //Агро Перспектива. –2004. -№9. - С.47.
3. Горська О.В. Проблеми АПК України в контексті європейської інтеграції // Економіка АПК.-2004.-№1. –С.132-135,
4. Саблук П.Т. Основні напрямки стратегії розвитку обліку в аграрному комплексі України //Економіка АПК.-2004. - №12. –С.3-15.
5. Чабан Г.В. Молочна промисловість: стан, проблеми і перспективи // Економіка АПК. –2004.-№5. - С.51.
6. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" від 16.07 1999 року №996-14.
7. Сопко Василь. Бухгалтерський облік: теоретичні основи та принципи побудови // Вісник Тернопільської академії народного господарства. 2004.-№4. –С.115-123.